

ABDULLA QAHHORNING "BEMOR" HIKOYASIDA HAMDARDLIK
TUSHUNCHASINING MAQOLLAR ORQALI IFODALANISHI

Usmonova Zarina Habibovna

Buxoro davlat universiteti Ingliz tilshunosligi kafedrası katta o'qituvchisi Email:

z.h.usmonova@buxdu.uz

Asrorova Nilufar

Lingvistika (ingliz tili) mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

asrorovanilufar@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu tezis Abdulla Qahhorning "Bemor" hikoyasida hamdardlik tushunchasining badiiy talqinini tahlil qilishga bag'ishlanadi. Asarda bemor obrazi orqali insoniy rahm-shafqat, achinish va befarqlik masalalari ochib beriladi. Xalq maqollari va maqol mazmunidagi iboralar qahramonlar nutqida muhim badiiy vosita sifatida qo'llanib, ularning ichki dunyosi va axloqiy qiyofasini namoyon etadi. Tezisda hamdardlikning chin va soxta ko'rinishlari, maqollarning hayotiy mohiyati hamda ularning amaliy qiymati yoritiladi.

Kalit so'zlar: Hamdardlik tushunchasi, xalq maqollari, badiiy nutq, ijtimoiy realizm, soxta achinish, bemor obrazi, ma'naviy qadriyatlar, Abdulla Qahhor.

KIRISH

Hamdardlik insoniy fazilatlarning eng muhimlaridan biri bo'lib, u jamiyatning ma'naviy darajasini belgilovchi mezon hisoblanadi. O'zbek xalq og'zaki ijodida hamdardlik, rahm-shafqat va insonparvarlik g'oyalari ko'plab maqollar orqali ifodalangan. Biroq badiiy adabiyotda bu tushunchalar ko'pincha real hayot misolida sinovdan o'tkaziladi.

Abdulla Qahhorning "Bemor" hikoyasi ana shunday asarlardan biri bo'lib, unda kasallik inson va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni ochib beruvchi badiiy vosita sifatida xizmat qiladi. Hikoyada xalq maqollari bevosita emas, balki ularning mazmuni qahramonlar nutqi va xatti-harakati orqali aks etib, hamdardlikning haqiqiy va yuzaki ko'rinishlari ochib beriladi.

Kasallik holati insonning ichki dunyosini ochib berish bilan birga, uning atrofidagi odamlarning ma'naviy darajasini ham yaqqol namoyon etadi. Shu sababli bemor obrazi badiiy asarlarda ko'pincha jamiyatdagi rahm-shafqat va befarqlik mezonini aniqlovchi vosita sifatida talqin qilinadi.

Abdulla Qahhor ushbu hikoyada oddiy hayotiy voqea orqali murakkab axloqiy muammolarni ko'tarib chiqadi. [2,111] Asarda qo'llangan xalqona iboralar va maqol mazmunidagi fikrlar qahramonlarning dunyoqarashi va tarbiyasini ochib berishga xizmat qiladi. Shuning uchun "Bemor" hikoyasi hamdardlik tushunchasini badiiy jihatdan o'rganish uchun muhim adabiy manba hisoblanadi.

Asosiy qism. "Bemor" hikoyasida hamdardlik tushunchasi birinchi navbatda qahramonlar nutqida namoyon bo'ladi. Bemor holidan xabar olish jarayonida aytiladigan gaplar xalq orasida keng tarqalgan maqol ruhiga yaqin bo'lib, ular ko'proq tasalli berishga qaratilgandek tuyuladi. Ammo bu tasalli so'zlari bemorning real ehtiyojlarini qondirmaydi.

Bu holat xalq maqollarining hayotda faqat og'zaki shaklda qolib ketganini ko'rsatadi. Asarda tez-tez uchraydigan sabr, taqdir, chidam mavzulari ham xalq maqollariga xos qarashlarni eslatadi. Qahramonlar bemorni sabr qilishga undaydi, dardni taqdirga topshiradi. Biroq yozuvchi bu orqali ayrim hollarda maqollar insonni faol yordamdan chetlatib, befarqlikka olib kelayotganini badiiy tarzda tanqid qiladi.

Hikoyada hamdardlikning yana bir muhim jihati — uning ijtimoiy tabiatidir. Bemor atrofidagi odamlar unga achinadi, ammo bu achinish shaxsiy manfaat doirasidan chiqmaydi. Bu holat "o'z joniga ora kirgan odam boshqaning dardini kam ko'radi" mazmunidagi yashirin xalq qarashlarini eslatadi. Yozuvchi ana shu qarashlarni ochib, jamiyatdagi ma'naviy sustlikni ko'rsatadi.

Bemor obrazining ichki holati ham hamdardlik yetishmasligini chuqurroq ochib beradi. U nafaqat jismoniy azob chekadi, balki ma'naviy yolg'izlikni ham boshdan kechiradi. Atrofdagilarning maqol ruhida tasalli gaplari bemorning dardini yengillashtirmaydi, aksincha, uning umidsizligini kuchaytiradi. Shu jihatdan "Bemor" hikoyasi hamdardlik haqidagi xalq donishmandligini amaliy hayot bilan solishtiruvchi badiiy tahlil vazifasini bajaradi. Abdulla Qahhor maqollarni to'g'ridan-to'g'ri keltirishdan ko'ra, ularning mazmunini hayotiy vaziyatlar orqali ochib beradi. Bu uslub yozuvchining realizmga asoslangan ijodiy yondashuvini va inson ruhiyatini nozik his etish qobiliyatini ko'rsatadi. Hikoyada bemorning kasalxonaga yotganidan keyin atrofdagilarining tashrifi ko'pligi, lekin ular faqat so'z bilan achinish bildirishi, haqiqiy yordam ko'rsatmasligi hamdardlikning yuzaki ko'rinishini aks ettiradi.

Bemorni ko'rgach, qarindoshlarining aytgan "Sabr qil, hammasi o'tib ketadi" kabi so'zlari xalq maqollarining ruhini eslatadi, lekin u bemorning dardini kamaytirmaydi. [2,118] Bir qahramon bemorga oziq-ovqat yuborishni va'da qilsa-da, amalda uni unutadi, bu esa soxta hamdardlikning hayotiy misolidir. Bemorning og'ir ahvolini ko'rgan qo'shnilarining "Kasal — Allohning bandasi" degan gaplari qahramonning ichki yolg'izligini kamaytirmaydi, faqat tasalli sifatida qoladi. Hikoyada bemor bilan birga yashaydigan shaxslar unga yordam bermasdan faqat maslahat berishi, "og'iz bilan achinish oson" degan xalqona iborani tasdiqlaydi. Bemorning kasalligini eshitgan ba'zi qahramonlar uni ko'rishga keladi, ammo ularning tashrifi qisqa va yuzaki bo'ladi, bu esa hamdardlikning haqiqiy amaliy ko'rinishining yetishmasligini ko'rsatadi.

Bemor o'zining ichki his-tuyg'ularini ifoda qilganda, atrofdagilar unga quloq solmaydi, bu esa maqol mazmunidagi "boshga tushganni ko'r, oyoqqa tushganni ol" degan yashirin ijtimoiy qarashni eslatadi. Hikoyada bemorning yaqinlarining tashvishlari ko'pincha shaxsiy manfaat bilan bog'liq bo'lib, ular chin hamdardlikdan ko'ra ijtimoiy ko'rinish yaratishga harakat qiladi. Bemorning holatini ko'rgan shifokorlarning professional yordami ham qahramonlar nutqida yuzaki hamdardlik bilan uyg'unlashadi, bu esa kasalga bo'lgan e'tibor va samimiyatni o'lchovchi badiiy vosita sifatida ishlatiladi. Hikoyadagi vaziyatlar orqali

Qahhor xalq maqollarining faqat gap bilan qolmasdan, amaliy yordam orqali ham ifodalanishi kerakligini o'quvchiga ko'rsatadi.

Xulosa. Abdulla Qahhorning "Bemor" hikoyasi hamdardlik tushunchasini xalq maqollari va ularning badiiy talqini orqali chuqur ochib beradi. Asarda soʻz bilan bildirilgan achinish va amalda koʻrsatilgan yordam oʻrtasidagi tafovut yaqqol namoyon boʻladi.

Yozuvchi oʻquvchini hamdardlikni faqat ogʻzaki qadriyat sifatida emas, balki real hayotiy masʼuliyat sifatida anglashga undaydi. "Bemor" hikoyasi xalq donishmandligi, maqollar va insoniy munosabatlarning haqiqiy mohiyatini ochib beruvchi muhim badiiy asar sifatida adabiyotimizda alohida ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qahhor, A. (1967). Bemor. Toshkent: Sharq.
2. Qahhor, A. (1991). Tanlangan asarlar (1-jild). Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʼat nashriyoti.
3. Normat, Sh. (2005). Oʻzbek badiiy adabiyotida inson va jamiyat munosabatlari. Toshkent: Fan.
4. Mamatqulov, X. (2010). Xalq maqollari va badiiy nutqda ifodalanishi. Toshkent: Oʻqituvchi.
5. Rustamov, B. (2015). Hamdardlik va insoniylik tushunchasi oʻzbek adabiyotida. Toshkent: Adabiyot va sanʼat.
6. Karimov, S. (2018). Abdulla Qahhor ijodida ijtimoiy realizm. Toshkent: Ilmiy nashriyot.
7. Xalq ogʻzaki ijodi. (2003). Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
8. Sobirov, J. (2012). Adabiyotda kasallik va bemor obrazining ijtimoiy talqini. Toshkent: Akademnashr.
9. Abdullayev, R. (2019). Oʻzbek maqollari va xalq dunyoqarashi. Toshkent: Yosh gvardiya.
10. Qahhor, A. (1988). Hikoyalar toʻplami. Toshkent: Sharq.
11. Rakhmatova, M. (2016). DISCUSSION ON VALUES, CULTURE, AND LANGUAGES. In International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 2, No. 11, pp. 40-42). ROST. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=27198684>
12. Usmonova, Z. H. (2017). T influence on Uzbek scienc (1)), 170 nbuv/cgiirbis_64.exe. C21C E_DOWNLOAD= 1&Image, 3.
13. Habibovna, Usmonova Z. "Truth And Fairness In "The Dead Zone" By Steven King's." JournalNX, vol. 8, no. 1, 2022, pp. 77-80, doi:10.17605/OSF.IO/ZH3MJ.
14. Usmonova, Z., & Quvvatova, D. (2021). The features of artistic functions in scientific fantasy (using the example of Ray Bradbury and Isaac Asimov's works). ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal.
15. Habibovna, U. Z. (2023). Rey Bredberining "Marsga Hujum" ("The Martian Chronicles") Asari Tarjimasida Leksik Xususiyatlar. Miasto Przyszości, 32, 354–357.
16. Usmonova, Z., & Nurulloyevna, I. U. (2024). THE LIGUISTIC ANALYSIS OF TERMINOLOGY RELATED TO CRAFTS IN THE STORY OF "A ROSE FOR EMILY" BY WILLIAM FAULKNER. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 5(46), 99-102.

17. Usmonova, Z., & Nurulloyevna, I. U. (2024). THE LIGUISTIC ANALYSIS OF TERMINOLOGY RELATED TO CRAFTS IN THE STORY OF "A ROSE FOR EMILY" BY WILLIAM FAULKNER. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 5(46), 99-102.
18. Djalilova, Z. (2022). Использование растений в английской поэзии для выражения социального статуса человека. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 8(8). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/5908
19. Djalilova, Z. (2022). СИМВОЛИЧЕСКИЕ ЗНАЧЕНИЯ ФИТОНИМОВ В ПОЭЗИИ М.ДРАЙТЕНА. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 8(8). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/4623
20. Naimova, A. M. The Connection Of Mythopoeia Narrative Genre With Historical Inversion In Cloud Atlas by David Mitchell. Best journal of innovation in science, research and development, 3(2), 494-497.
21. Naimova, A. M., & Yuldoshova, M. U. (2025). METAFICTIONAL MAGIC: WHEN NARNIA SPEAKS TO ITS READERS. THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY, 3(31), 51-56.